

CHEMINS DE FER BELGES

Een Marfurt herontdekt Chemins de fer belges, een affiche van Leo Marfurt uit 1928

Dat er zelfs in het Stadsarchief nog iets te 'ontdekken' valt, werd onlangs nog maar eens bewezen. Voor een eindwerk over publiciteit van de Belgische spoorwegen stootte een alerte student in de reeks XXI op een opgevouwen affiche. Het bleek hier te gaan om een zeldzaam exemplaar van een ontwerp door Leo Marfurt: *Chemins de fer belges - Les grandes communications*, getekend in opdracht van de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen en gedrukt door lith. Van den

Bossche, Malines in 1928 (73 cm breed en 107 cm hoog).

Tijdens het Interbellum onderzocht de NMBS in toenemende mate de concurrentie van het goederenverkeer langs de weg. Met publiciteitscampagnes probeerde de Maatschappij een verdere inkrimping van haar marktaandeel tegen te gaan. Voor de creatie van aanplakbrieven deed ze een beroep op kunstenaars onder wie de toen doorbrekende Leo Marfurt (1894-1977), een Zwitser die zich in 1922 in

Antwerpen vestigde en al vlug uitgroeide tot de belangrijkste 'Belgische' ontwerper. Een gewaagde keuze toch wel, want Marfurts werk was bijzonder vernieuwend en oogt tot op vandaag nog verrassend modern. Kenmerkend voor zijn stijl zijn een sterke stilering en vereenvoudiging, de perfecte integratie van de typografie, de uitgesproken dynamiek en het gebruik van sterk contrasterende monochrome vlakken in primaire kleu-

Vervolg op pagina 2

ren. Marfurt ontwierp ook de affiches voor de Wereldtentoonstellingen van Antwerpen (1930) en Brussel (1935 & 1958), voor de autofabrieken Minerva en Chrysler, en voor schrijfmachines Remington. Hij is vooral de man van het destijds alomtegenwoordige Belgasigarettenvrouwtje. In 2002 organiseerde het Nationaal Jenevermuseum in Hasselt een tentoonstelling over zijn werk

rond jenever en likeur. Het Stadsarchief ontleende toen een uniek exemplaar van *Vieux système - Jacques Neefs - 't Wit Stoopke*, een metersgrote aanplakbrief (in vier delen) die heel wat traditioneler oogt dan het nu in de aandacht gekomen ontwerp voor de Belgische spoorwegen. In het archief van de NMBS zijn geen gegevens over de opdrachten aan de kunstenaars bewaard. Wel staat vast dat Marfurt, in tegenstelling tot alle andere ontwerpers, slechts één affiche voor de Maatschappij ontwierp. Tot nog toe was hiervan geen enkel exemplaar in een openbare collectie bekend.

Onder een strak gestileerde scène met vertrekkende passagiers staat een schema van het Europees spoorwegnet, met de Orient Express naar Istanbul (Stambul), waarop ook grote Belgische steden staan vermeld... behalve Gent. Schepen Bertha Boonants luchtte hierover in een brief aan de NMBS haar ongenoegen: 'Wij betreuren ten zeerste dat op de lijn Londen-Keulen, enkel Oostende, Brussel en Luik voorkomen. Gent, de tweede haven en de derde belangrijkste stad van België, is niet aangeduid, alhoewel de internationale treinen er allen stoppen!' (16 januari 1929). In map 127 van reeks XXI is de keurig opgeplooide Marfurt-poster bij de kopie van deze brief gevoegd en het is dus aan deze protestbrief te danken dat deze affiche in het Stadsarchief is bewaard.

André Capiteyn

Met dank aan de heer Pieter Neirinckx (VUB)

Edito

De Opendeurdag van het Gentse stadsarchief zit er weer eens op. Het stralende zomerweer was van de partij. De medewerkers en vrijwilligers van het Stadsarchief en de GOF-leden hebben eens te meer hun inzet betoond. De tentoonstelling *In den beginne* trok de aandacht op verzorgde frontpagina's en gedecoreerde initialen. De traditionele wandelbezoeken genoten een ruime belangstelling. De enthousiaste muziekgroep bracht een gepaste sfeer in het tuingebeuren. De drankjes, broodjes en desserts gingen vlot van de hand. Kortom: een succes.

Die inleiding maakt een erg triviale indruk, ook al geeft ze de werkelijkheid weer. En toch was het een memorabel gebeuren, want het was de allerlaatste Opendeurdag in de voormalige Berg van Barmhartigheid aan de Abrahamstraat. Al was het niet zo bedoeld, toch werd het een afscheidsfeest van een *lieu de mémoire* zoals prof. dr. Marc Boone ze beschreef in het recente boek over de Gentse Berg van Barmhartigheid, een boek als *In Memoriam*, omdat elke *lieu de mémoire* een afscheid veronderstelt. Die nostalgische overweging roept ook op tot een optimistische blik in de toekomst. Sas Van Rouveroij, eerste schepen en schepen voor Cultuur, deelde dan ook fier mee: 'Als alles naar wens verloopt - en dat doet het in Gent toch altijd - zal het stedelijk archief volgend jaar omstreeks deze tijd een nieuwe start hebben genomen in het complex De Zwarte Doos op de voormalige Trefil-Arbedsite in Gentbrugge.' De Zwarte Doos refereert aan de terminologie van de moderne luchtvaart. In een zwarte doos registreert men de historiek van elke vlucht, met het oog op nuttige inzichten voor de toekomst. Dit is ook de taak van elk archief. Die taak is essentieel omdat een samenleving zonder bewuste kennis van het verleden dement dreigt te worden. Vernieuwend is de koppeling van het geschreven aan het materiële archief. De stedelijke archeologische dienst bewaart zorgvuldig geregistreerde en gedocumenteerde materiële relictten. Vorsers kunnen ze 'lezen' en interpreteren. Door dit materiële archief in de Zwarte Doos aan het geschreven archief te koppelen, zet Gent een grote stap voorwaarts. Afspraak volgend jaar in de Zwarte Doos in Gentbrugge.

Daniel Lievois

Affiche, *Chemins de fer belges - Les grandes communications*, naar een ontwerp van Leo Marfurt, lith. Van den Bossche, Mechelen, 1928. S.A.G., reeks XXI, nr. 127.

De betoogboeken van de Alexianen, nu on-line te raadplegen

De orde van de alexianen, cellebroers of schokkebroers is gegroeid uit gemeenschappen van vrome leken die zich in de steden bezig hielden met zieken verzorgen en doden begraven. Ze schijnt in Vlaanderen en Brabant opgekomen te zijn op het einde van de dertiende eeuw en is in Gent aanwezig in het begin van de veertiende eeuw. In 1313 krijgen de broeders van de stadsschepenen een vaste woonplaats toegewezen in de niet meer gebruikte vestingswerken aan de Turrepoort (nabij de Poel). Tijdens het Calvinistisch bewind van Hembyse en Ryhove werden ze in 1579 uit Gent verdreven, terwijl de kloostergebouwen als gevangenis dienst deden. Na de verovering van de stad door Alexander Farnese in 1584 kwamen ze terug en zouden hier blijven tot het begin van de Franse tijd. Toen begonnen de moeilijkheden. Het kostbare altaar van hun kapel werd door de Franse republikeinen vernield, in november 1794 eisen de Fransen een belasting van 20.000 Fr en anderhalf jaar later moest elk van de 21 broeders opnieuw 500 Fr betalen. Op 25 september 1797 namen de Fransen het kruis van de toren weg en op 30 oktober 1798, bij bevel van de franse bezetter, verlaten de laatste 19 broeders alexianen hun klooster. Op 31 oktober haalde men het klokje uit de toren, op 2 januari 1799 werd de inboedel van kerk en klooster openbaar verkocht.

*Klederdracht van een broeder alexiaan,
aquarel door L. De Clercq,
S.A.G., A.G., L. 70/2a.*

Op de plaats van het klooster werd op het einde van de negentiende eeuw het (onlangs gesloten) Sint-Amandusinstituut gebouwd. De vroegere kapel van de alexianen werd geïncorporeerd in het nieuwe gebouw.

Op 14 november 1459 werden de cellebroers als orde door paus Pius II erkend. Ze zouden voortaan de regel van de H. Augustinus volgen en kozen de H. Alexius als patroon. De broeders legden de drie klassieke kloostergeloften af en stonden

onder het toezicht van de bisschop. De regel schijnt nogal streng geweest te zijn: ze moesten streng zijn op hun eigen persoon en herhaaldelijk de tuchtroede gebruiken. De straffen waren navenant: plichtsverzuim of weerspannigheid werden gestraft door vasten en het noenmaal gebruiken op de vloer. De taken van de alexianen bestonden uit dienstbaarheid aan de gemeenschap, op de eerste plaats de thuisverzorging van pestlijders en andere besmettelijke zieken, en het begraven van de doden. Daarnaast zorgden ze ook voor opvang van en toezicht op krankzinnigen, lijkschouwingen, colloqueren van jonge lieden die zich misdroegen en zelfs helpen bij het blussen van branden. Het begraven van de doden, eerst uitgevoerd als kosteloos werk van liefdadigheid en als zodanig voortgezet voor de armen, werd voor hen weldra een recht, waarvoor zij van goeude poorters een loon mochten eisen, misschien om de broeders van inkomsten te verzekeren. Uiteindelijk verkregen de alexianen het alleenrecht om de doden te begraven. Hun verzoek daartoe werd bekrachtigd door de Gentse schepenen op 21 oktober 1521 en nogmaals bij besluit van de Raad van Vlaanderen op 20 oktober 1663. Enkel voor geestelijken, kinderen en sommige bevoorrechte lieden mocht voor de begrafenis op anderen een beroep worden gedaan. Terechtgestelden werden ook begraven door de zorgen van de alexianen, op kosten van de stad. Op 17 januari 1704 verkregen de alexianen vrijstelling van betaling van alle stadsrechten en van het huisgeld.

Het tarief van de begraafing bedroeg in de zeventiende eeuw 'van audsher'

1. 's Avonds in de kerk of het klooster 'met veel ofte luttel flambouwen tot 12 s 3 gr
2. 's Avonds op het kerkhof tot 5 s 4 gr
3. Bij dag met processie in kerk of klooster tot 6 s en bovendien nog 6 gr per flambouw
4. Bij dag op het kerkhof 2 s 8 gr en bovendien nog 6 gr per flambouw
5. Bij dag op het kerkhof zonder licht 2 s 8 gr
6. Kinderen in de kerk en aldaar begraven 6 s
7. Kinderen 's avonds op het kerkhof 2 s 8 gr
8. Bij dag in de kerk of klooster 3 s 6 gr en bovendien nog 6 gr per flambouw
9. Bij dag op het kerkhof 16 gr en bovendien nog 6 gr per flambouw
10. Armen gratis

De alexianen kloegen ook over het lange wachten op hun vergoeding wanneer de familie niet kon betalen en de kosten van de begraafing ten laste vielen van de stad.

Het afzonderlijk vermelden van de prijs voor flambouwen (toortsen) had wel belang want, volgens Justus Billet, was het in die tijd gewoonte geworden in de lijkstoet tot 50 en meer flambouwen mee te dragen.

Vanaf 1673 hebben de alexianen betoogboeken bijgehouden, dit zijn registers met de namen van de overledenen, thans bewaard in het SAG, Reeks LXVIII nrs. 20 tot 23. Deze registers vertonen de bijzonderheid dat ze altijd, in tegenstelling met de oude parochieregisters, de woonplaats (parochie en straat) van de overledene vermelden. Daarnaast vindt men dikwijls ook de leeftijd bij overlijden, enkele gegevens over de familiale toestand en de rang (kostprijs) van de uitvaart, waaruit men een vermoeden kan afleiden

over de sociale status van de familie. Een nadeel is dat de armen er niet in vermeld worden, vermits ze kosteloos begraven werden. De vier registers bevatten overlijdens uit volgende perioden: nr. 20, 1673-1702 (in twee delen respectievelijk voor 1673-1680 en 1681-1702); nr. 21, 1703-1757; Nr. 22, 1757-1791; nr. 23, 1792-1796 en dit voor de zeven Gentse parochies. In tegenstelling met de parochieregisters wordt de Sint-Michielsparochie niet gesplitst in Noord en Zuid. De parochie van het Spanjaardenkasteel komt er niet in voor, nochtans is het o.i. niet uitgesloten dat sommige overledenen van deze parochie ingeschreven werden onder Sint-Baafs. De betoogboeken eindigen met de annexatie van de Oostenrijkse Nederlanden door Frankrijk, de laatste inschrijving is gedateerd 29 juni 1796. De oorspronkelijke tekst kan ingezien worden in het SAG op microfilm (doos nr. 90).

*Gezicht op het klooster
van de alexianen,
pentekening in Chinese inkt
door A. De Noter, 1835
S.A.G., A.G., L. 9a.*

De gegevens in de betoogboeken zijn zeer summier, meestal slechts één regel per overledene, maar geven een aanwijzing om verder te zoeken in de staten van goed (Reeks 330), de minuten van de staten van goed (Reeksen 332 en 338) en de pramingen (Reeks 335). In de minuten kan men documenten (bv. prysyen) vinden die niet overgenomen werden in de registers van de staten van goed. Pramingen zijn verwittigingen die de schepenen van de stad stuurden aan sommige personen (voogden) om ze erop te wijzen dat een staat van goed moest opgemaakt worden wegens de aanwezigheid van minderjarigen onder de erfgenamen. Men moet daarbij rekening houden met het feit dat dikwijls de naam van de overleden echtgenote niet vermeld wordt, maar dat men naar de echtgenoot verwijst door een zinsnede zoals 'Begraven de huisvrouw van ...'. De naam van de echtgenoot kan men dan

weer terugvinden in de (niet erg handige) *Tafels op de parochie-registers van de huwelijken*. Wilfried Steegers heeft de inschrijvingen in de betoogboeken op fiches gebracht en aangevuld met sommige gegevens uit de parochieregisters. De inhoud van deze fiches werd vanaf begin 2002 door ons op computer ingevoerd, onder vorm van één globaal bestand van 29.636 records, dit is circa 1/5 van het totaal aantal overlijdens te Gent in de vermelde periode. Dit bestand kan thans onder boekvorm geraadpleegd worden in de leeszaal van het SAG. De gegevens zijn verdeeld per parochie, voor iedere parochie gesplitst over twee volumes die de periodes 1673-1757 en 1757-1796 bestrijken. Het bestand zal ook on-line kunnen ook geraadpleegd worden. Op <http://www.gent.be/gent/historis/stadsarchief/registers/homeSoundex.asp> kan men op twee manieren zoeken in de gegevensbanken.

Bij eenvoudig zoeken tikt men een familienaam in of kiest men uit een alfabetische lijst de letter waarin men geïnteresseerd is. Een overzichtslijstje van beschikbare namen komt op het scherm en vandaar kan men doorklikken naar de bijkomende informatie. Bijkomend zoeken op klank kan mogelijk een oplossing bieden voor de vele afwijkende spellingsvormen van het oude Nederlands. Bij uitgebreid zoeken kan op meer elementen worden gezocht: naam, voornaam, straat, parochie, leeftijd, beroep, burgerlijke stand. Ook daar is het resultaat een namenlijst van waaruit kan doorgeklikt worden naar de onderliggende informatie.

***Gilbert De Leu
en Gontran Erynck***

Stoffige archieven dienen actueel nut! Industriële vervuiling in het Stadsarchief

Het historisch onderzoek naar industriële vervuiling ging aan de Universiteit Gent van start in het midden van de jaren negentig van de vorige eeuw. De hoofdbedoeling van dit onderzoek is het zo precies mogelijk in kaart brengen van vroegere, mogelijk vervuilende fabrieken. Heel wat voormalige industriële activiteiten hebben verontreinigingen in de bodem achtergelaten. Sommige van deze verontreinigingen zitten daar vandaag nog steeds en kunnen milieu- en gezondheidsproblemen veroorzaken. Een voor de lezers van *@rchieflink* niet onbekend Gents voorbeeld, is de voormalige Arbetsite in Gentbrugge. De sanering van de bodem en het grondwater in de toekomstige thuishaven van het Stadsarchief slopste de voorbije maanden heel veel tijd en geld op.

Omdat vele voormalige industriepanden uit het stadslandschap zijn verdwenen, kunnen deze locaties enkel via historisch onderzoek worden opgespoord. Deze relatief nieuwe vorm van historisch onderzoek sluit nauw aan bij het actuele beleid rond historische bodemverontreiniging. Zo werkt de stedelijke milieudienst in opdracht van de OVAM aan een inventaris van potentieel verontreinigde sites binnen de stad Gent. De uitbouw van deze inventaris gebeurt ondermeer op basis van oude vergunningsaanvragen.

Foto van een historisch verontreinigde site in Gent met op de achtergrond de gasfabriek aan het Rabot.

Eén van de belangrijkste archiefbronnen binnen het onderzoek naar industriële vervuiling, zijn de genoegzaam omschreven dossiers 'de comodo et incommodo'. Ze zijn het gevolg van de wetgeving op de hinderlijke inrichtingen die in 1810 in onze regio's werd geïntroduceerd. Deze bundels vormen de weerslag van een bestuurlijke procedure, waarbij een als hinderlijk, ongezond of gevaarlijk beschouwde inrichting de bevoegde overheden om een vestigingstoelating vroeg. De onderzoeker vindt er heel wat interessante informatie over de locatie, het productieproces, de fabrieksinrichting en de overlast die een specifiek bedrijf veroorzaakte.

De praktijk van het historisch onderzoek naar industriële vervuiling leert dat de vergunningsaanvragen niet voldoende infor-

matie bieden om de locatie van vroegere, mogelijk vervuilende fabrieken in kaart te brengen. De vergunningsaanvragen bevatten immers vaak onduidelijke of foute informatie over het adres of de kadastrale locatie van een fabriek. Bovendien betekent een goedgekeurde vergunningsaanvraag nog niet dat de fabriek ook echt werd opgericht. Over de duur van de productie, de eventuele verplaatsing van de fabriek en het type productie geven de vergunningen meestal slechts zeer summiere of twijfelachtige informatie.

Wil het historisch onderzoek naar industriële vervuiling een bijdrage leveren tot de huidige problematiek van bodemverontreiniging, dan is het verder ook essentieel om de voormalige locaties van mogelijk vervuilende fabrieken om te zetten naar een actuele locatie

op het hedendaagse stratenplan. Hiervoor kan gedeeltelijk een beroep worden gedaan op de methode van het huizenonderzoek. Aan de hand van historisch kaartmateriaal, de bevolkingsboeken of de kadastrale legger kan de historicus oude locaties 'actualiseren'. Deze drie historische bronnen leveren vrij betrouwbare informatie op, maar verschillen in de mate van precisie waarmee ze een locatie aanduiden. Ook andere historische bronnen bewijzen hun nut bij een onderzoek naar industriële vervuiling in een bepaald gebied: bedrijfsarchieven, adresboeken zoals de Wegwijzer van Gent, fotomateriaal en luchtfoto's, iconografische bronnen en mondelinge getuigenissen.

Ondanks de noodzaak van aanvullende historische bronnen blijven de vergunningsaanvragen zeer belangrijk voor het onderzoek naar industriële vervuiling. De dossiers zijn op basis van het bevoegdheidsniveau verspreid over de archieven van de provincies en de gemeenten. Voor de stad Gent en de huidige randgemeenten zijn ze verspreid over het Rijksarchief in Gent, het Rijksarchief in Beveren, het Provinciaal Archief Oost-Vlaanderen, de provinciale milieudienst, de stedelijke milieudienst en de verschillende dienstencentra.

Ook het Stadsarchief bewaart een belangrijk deel van de klasse 2 en 3-vergunningen. Een zoektocht doorheen de diverse fondsen van het stadsarchief toont aan, dat de vergunningsaanvragen verdeeld zijn over twee fondsen: de fondsen K en X. De toe-

gankelijkheid, de toestand en de volledigheid van deze fondsen zijn jammer genoeg niet volkomen.

De dossiers die in de reeks X worden bewaard, bestrijken de periode 1900-1938. Ze zijn chronologisch geordend. Problematisch is de ontsluiting van deze massa dossiers. Een index op datum, naam, straat, kadastrale sectie, soort inrichting enz. ontbreekt. De stedelijke milieudienst beschikt over een aantal toegangen onder de vorm van registers (voor de oudere dossiers) en steekkaartenbakken (voor de recentere dossiers). Op basis van deze toegangen kunnen de archiefbestanden voor de periode na 1900 ontsloten worden.

De dossiers die in de reeks K worden bewaard, hebben allemaal betrekking op de negentiende eeuw. Ze zijn geordend volgens het type industrie, bijvoorbeeld metaal en textiel. Het geringe aantal dossiers in verhouding tot het te verwachten aantal doet vermoeden dat een groot deel ontbreekt. Waar bevinden deze mysterieus verdwenen dossiers zich? Een speurtocht doorheen andere fondsen leverde geen resultaat op. Het antwoord schuilt in de geschiedenis van het Stadsarchief. De overijverige archivaris Victor Vander Haeghen maakte op het einde van de negentiende eeuw en bij het begin van de twintigste eeuw schoon schip met een groot aantal eigentijdse archiefbestanden. De vergunningsaanvragen van hinderlijke inrichtingen maakten daar deel van uit. Jammer genoeg werd dit archief samen met onder-

meer het waardevolle politiearchief, het archief van de oortrooien en stapels dossiers van openbare werken verkocht als oud papier. De tijdgenoot zag het nut van de stoffige vergunningsarchieven nog niet in. Naar verluidt had de archivaris er vooral spijt van dat de archiefbedienden zoveel tijd hadden gestopt in het inventariseren van deze 'nutteloze archieven'.

**Liesbet
Van Nieuwenhuyse**

Oproep mondelijke getuigenissen

In het kader van een historisch onderzoek aan de Universiteit Gent, ben ik op zoek naar personen die als arbeider, bediende of kaderlid hebben gewerkt in één of meer van de volgende Gentse textiel fabrieken: *Alsberghe-Van Oost (Drongen-sesteenweg)*, *De Backer-de Rudder (Gasmeterlaan)*, *Voortman/Texas/UCO (Vogelenzang)*. Het onderzoek spitst zich toe op de industriële en ecologische geschiedenis van deze fabrieken. Mensen die bereid zijn om zich te laten interviewen, kunnen contact opnemen met: Liesbet Van Nieuwenhuyse, tel. 09/227.00.39 of 0496/10.96.41.

Aartshertog Leopold Willem naar Passau

Voor een tentoonstelling in Passau gaf het Stadsarchief de prent *Flandria Liberata* in bruikleen. Deze burijngravure werd in 1653 in opdracht van de schepenen van de stad Gent vervaardigd en hangt thans ingekaderd in de vergaderzaal van de Stedelijke Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten. Daarnaast bleven in het Stadsarchief nog twee afdrucken bewaard. De grote prent was bedoeld als blijvende hulde aan Leopold Willem, aartshertog van Oostenrijk en landvoogd der Zuidelijke Nederlanden (1647-1656), na zijn blijde intrede in Gent eind 1647 en de herovering van Grevelingen en Duinkerke in 1652, waarmee Vlaanderen helemaal van de Fransen was 'bevrijd'.

De gravure was het resultaat van samenwerking tussen drie kunstenaars: de jezuïet Willem Hesius bedacht de compositie die bol staat van de zeventiende-eeuwse symboliek, de Antwerpse schilder Erasmus Quellinus jr. gaf diens ideeën vorm en zijn stadsgenoot Schelte a Bolswert, de beste graveur van toen, zette het ontwerp op vier koperen platen (bewaard in het Bijlokemuseum), samen 98 cm hoog en 137,5 cm breed, waarvan 656 prenten werden getrokken. Leopold Willem kreeg een exemplaar op wit satijn in een zwaar vergulde lijst, met bijbehorende op satijn gedrukte dedicatie.

Centraal staat de Gentse maagd met leeuw, omstuwd door putti en knielend voor de triomferende aartshertog Leopold Willem te paard, gevolgd door de deugden Matigheid, Voorzichtigheid, Sterkte en Rechtvaardigheid. De groep staat voor een triomfboog, waarop het borstbeeld prijkt van het bevrijde Vlaanderen dat de vrijheidshoed krijgt opgezet. In de nissen staan de zeegod Neptunus (tijdens het beleg van Duinkerke had de Britse vloot voor neutraliteit op zee gezorgd) en de riviergod de Leie (de hele bovenloop was door de landvoogd van de Fransen bevrijd). Op de voorgrond worden de verslagen demonen verjaagd: de oorlogsgod Mars, een gevleugelde draak en de oorlogsgodin Bellona. Daarboven heerst een stralende zon boven zee en land, waarop alle bevrijde steden zijn aangeduid. Tegelijk verdrijven de zonnestralen een donkere wolk waarin typische oorlogssymbolen schuilen: een gevleugelde draak, twee harpijen en enkele vleermuizen. Die symbolen staan ook voor de ketterij, in casu de reformatie en het jansenisme die in Leopold Willem een geducht tegenstander vonden.

Het thans uitgeleende exemplaar werd in 1918 door Karel Lybaert, journalist bij het Fondsenblad - De Gentenaar en zeer actief in het Gentse culturele leven, aan de SCMS geschonken. Vorig jaar ging de prent ook reeds naar de tentoonstelling *Landvoogd Leopold Willem* in de Landcommanderij Alden Biesen.

De tentoonstelling Grenzenlos. Geschichte der Menschen am Inn is gesitueerd in een viertal locaties in de grensstreek van Beieren met Oostenrijk (Passau, Asbach, Reichersberg en Schärding), en loopt van 22 april tot 1 november 2004. Het Oberhausmuseum in Passau belicht de geschiedenis van dit prinsbisdom vanaf de zeventiende-eeuwse contrareformatie tot de secularisatie in 1803, onder de titel *Herrschaftszeiten. Glanz und Ende des Fürstbistums Passau*, waarbij een apart deel is voorbehouden aan de figuur van aartshertog Leopold Willem. (www.landesausstellung-grenzenlos.at/)

André Capiteyn

Prent *Flandria Liberata*, burijngravure door Willem Hesius, Erasmus Quellinus jr. & Schelte a Bolswert, 1653. S.A.G.

colofon

@rchieflink is de driemaandelijke nieuwsbrief van 't Archief. Gent on Files, een ondersteunende vzw voor het Stadsarchief van Gent

Het abonnement is begrepen in de lidmaatschapsbijdrage: 13 *euro* individuele leden, 15 *euro* gezin, 25 *euro* steunende leden en 250 *euro* ereleden.

Een los nummer kost 4 *euro*.

Nieuw rekeningnummer:
000-3252077-55

Adres GOF

p.a. Stadsarchief, Abrahamstraat 13,
9000 Gent

Tel (09)225 32 53 - Fax (09)233 11 58

E-mail stadsarchief@gent.be

Website: www.archieflink.centerall.com

Coördinatie en eindredactie

Valérie Meillander

Christine Duthoit

Verantwoordelijke uitgever

Griet Maréchal, Visserij 11,
9000 Gent

ISSN - nummer: 1376-2966

Foto's

Carlos Hourez,

tenzij anders vermeld

Vormgeving

Evé Grafica - Erika Vanderstockt,
Gent, GSM: 0486/51.78.88

Druk

J. Verbeke, Gent

Inhoud

- Een Marfurt herontdekt 1
- Edito 2
- De betoogboeken van de Alexianen 3
- Stoffige arcieven dienen actueel nut!
Industriële vervuiling in het Stadsarchief 6
- Link 8